

УДК 371.134:7

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У КУРСІ «ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ»

Олександр Плахотський

старший викладач кафедри теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ Донецької області, Україна
artaplaneta@yandex.ua

Аліна Шейкаш

здобувач вищої освіти
факультету підготовки учителів початкових класів
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Слов'янськ Донецької області, Україна

Анотація. Стаття присвячена актуальній проблемі сучасної мистецької освіти – організації самостійної роботи з мистецтва здобувачів ступеня вищої освіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Автор зазначає, що оволодіння навичками самостійної роботи активізує пізнавальну діяльність майбутнього фахівця, полегшує пошук науково-методичної інформації, робить більш усвідомленим засвоєння навчального матеріалу, стимулює саморозвиток і самонавчання. Аналізуючи наукові розвідки сучасних педагогів та психологів із питань організації самостійної роботи здобувачів ступеня вищої освіти, автор визначає оптимальні форми та методи їх самостійної діяльності в курсі «Образотворчого мистецтва з методикою навчання». Особлива увага приділяється методичному забезпеченню самостійної роботи здобувачів ступеня вищої освіти зі змістового модулю «Декоративний розпис», який уміщує форми та методичні прийоми навчання петриківському розпису.

Ключові слова: самостійна робота студентів; образотворче мистецтво; петриківський розпис; майбутні вчителі початкових класів.

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ КУРСА «ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЕ ИСКУССТВО С МЕТОДИКОЙ ОБУЧЕНИЯ»

Александр Плахотский

старший преподаватель
кафедры теории и практики начального образования
ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»
г. Славянск Донецкой области, Украина
artaplaneta@yandex.ua

О. ПЛАХОТСЬКИЙ, А. ШЕЙКАШ

Організація самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів у курсі «Образотворчого мистецтва з методикою навчання»

Алина Шейкаш

соискатель степени высшего образования

факультета подготовки учителей начальных классов

ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

г. Славянск Донецкой области, Украина

Аннотация. Статья посвящена актуальной проблеме современного художественного образования – организации самостоятельной работы соискателей степени высшего образования в процессе профессиональной подготовки будущих учителей начальных классов. Автор указывает, что овладение навыками самостоятельной работы активизирует познавательную деятельность будущего специалиста, облегчает поиск научно-методической информации, делает более осознанным усвоение учебного материала, стимулирует саморазвитие и самообучение. Анализируя научные исследования педагогов и психологов по вопросам организации самостоятельной учебной деятельности соискателей степени высшего образования, автор определяет оптимальные формы и методы самостоятельной работы соискателей степени высшего образования в курсе «Изобразительного искусства с методикой обучения». Особое внимание уделяется методическому обеспечению самостоятельной работы соискателей степени высшего образования при изучении тематического модуля «Декоративная роспись», который включает в себя формы, методы и методические приемы обучения петриковской росписи.

Ключевые слова: самостоятельная работа студентов; изобразительное искусство; петриковская роспись; будущие учителя начальных классов.

ORGANIZING PROSPECTIVE PRIMARY SCHOOL TEACHERS' INDEPENDENT WORK IN THE COURSE OF "FINE ARTS WITH METHODOLOGY"

Oleksandr Plakhotskyi

Senior Lecturer

SHEE "Donbas State Pedagogical University"

Sloviansk Donetsk region, Ukraine

artaplaneta@yandex.ua

Alina Sheikash

Undergraduate Student of the Primary School Teachers Training Faculty

SHEE "Donbas State Pedagogical University"

Sloviansk Donetsk region, Ukraine

Abstract. This article is devoted to the actual problem of modern art education - organization of independent artwork of seekers of higher education in the prospective primary school teachers' professional training. The authors note that the independent work is one of the most important components of the educational process, which involves the integration of different types of individual and collective educational activities conducted as in the classroom, extracurricular classes, without a teacher, and under his direct leadership. The authors point out that mastering the skills of independent work intensifies future specialist's cognitive activity, facilitates searching scientific and methodological information, makes mastering of educational material more conscious, encourages self-development and self-

study. Analysing the scientific exploration of modern educators and psychologists on the organization of independent work, the author determines the optimal forms and methods of students' independent activity in the course "Fine Arts with Teaching Methodology." Particular attention is paid to methodological support of students' independent work with thematic module "Decorative painting", which contains forms and instructional techniques of teaching Petrykivska painting. The authors emphasize that one of the important conditions for successful primary school teachers' fine arts training, developing their artistic abilities during the tasks of independent work is the individual approach, the choice of methods, techniques, learning pace, depending on students' individual characteristics and interests.

Key words: students' independent work; art; Petrykivska painting; prospective primary school teachers.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Навички самостійної роботи мають особливе значення в процесі професійного розвитку майбутніх учителів початкових класів, оскільки саме у самостійній роботі здобувачів ступеня вищої освіти відпрацьовуються основні педагогічні вміння й навички, набувається досвід педагогічної майстерності, розвиваються навички педагогічної творчості. Як відомо, оволодіння навичками самостійної роботи активізує пізнавальну діяльність майбутнього фахівця, полегшує пошук науково-методичної інформації, робить більш усвідомленим засвоєння навчального матеріалу, стимулює саморозвиток і самонавчання.

Крім того, на сучасному етапі розвитку освіти місце самостійної роботи збільшується, активно впроваджуються в практику форми дистанційного навчання, побудовані на самостійному опануванні учнями навчального матеріалу. В умовах скорочення аудиторних годин за рахунок збільшення часу на самостійну роботу студентів (50-70% навчального часу) відбувається переорієнтація процесу навчання з лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форми.

Отже, пошук шляхів оптимізації самостійної роботи вчителів початкових класів є актуальним напрямом сучасної професійної освіти, зокрема професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти організації самостійної роботи здобувачів ступеня вищої освіти широко висвітлені в наукових розвідках багатьох педагогів (А. Алексюка, С. Архангельського, Ю. Бабанського, В. Безпалька, П. Підкасистого та ін.), психологів (А. Петровського, О. Леонтьєва, К. Платонова, С. Рубінштейна та ін.). Науковці підкреслюють, що самостійна робота здобувачів ступеня

вищої освіти є одним із компонентів навчального процесу та є системою організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на підготовку за напрямками і спеціальностями фахівців відповідних освітніх та освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Цей вид діяльності здобувачів вищої освіти є важливою складовою в підготовці кваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до компетентної професійної діяльності на рівні світових стандартів.

Як зазначає С. Скуратівська, самостійна робота є одним із найважливіших компонентів освітнього процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, позааудиторних занять, без участі викладача, так і під його безпосереднім керівництвом.

У контексті сучасної системи навчання самостійна робота домінує серед інших видів навчальної діяльності здобувачів ступеня вищої освіти після практичної підготовки (може становити від 15 до 55% навчального програмового матеріалу) та дозволяє розглядати накопичувані знання як об'єкт власної діяльності здобувачів ступеня вищої освіти [1].

Традиційно самостійна робота здобувачів ступеня вищої освіти проводиться за такими формами (О. Демченко [2, с. 69]):

- індивідуальні (реферативні повідомлення, курсове, дипломне проектування, самостійна науково-дослідницька робота, індивідуальні консультації, олімпіади тощо);
- групові (проектне та проблемне навчання, навчання у співпраці, ігрове проектування, групові консультації, факультативні заняття, заняття в гуртках);
- масові (проектне навчання, програмоване навчання).

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є визначення оптимальних форм та методів самостійної роботи здобувачів ступеня вищої освіти в курсі «Образотворчого мистецтва з методикою навчання», спрямованого на формування пізнавальних здібностей здобувачів ступеня вищої освіти, їхнього творчого мислення, організацію самостійного творчого пошуку, розвиток умінь і навичок образотворчої діяльності. Особлива увага приділяється методичному забезпеченню самостійної роботи здобувачів ступеня вищої освіти зі змістового модулю «Декоративний розпис».

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових джерел з основ навчання образотворчої грамоти (праць С. Бучинського, М. Кириченко та ін.), підготовки вчителів образотворчого мистецтва та вчителів початкових класів до викладання образотворчого мистецтва (досліджень С. Коновець, В. Кузіна, І. Мужикової, М. Ростовцева, Н. Сокольникової та ін.) дозволяє визначити, що наразі в педагогічній науці виокремлено і систематизовано зміст і структуру базових знань та вмінь з образотворчого мистецтва.

Як зазначає І. Мужикова, до їх стабільної частини (художній компонент) включено знання та вміння, необхідні для сприймання та створення художніх образів у живопису, графіці, скульптурі та декоративно-ужитковому мистецтві. Варіативну частину (педагогічний компонент) складають знання та вміння, необхідні для керівництва образотворчою діяльністю учнів та оцінки її результатів [3].

Специфіка самостійної роботи з образотворчого мистецтва полягає у самостійному відпрацюванні умінь і навичок образотворчої діяльності, набутих на аудиторних заняттях. Серед основних форм самостійної роботи: малювання з натури (предметів домашнього вжитку, дерев, овочів, фруктів, квітів, будівель, тварин тощо), створення орнаментів, залучення різних видів живописної техніки, виконання творчих завдань із декоративно-ужиткового мистецтва та ін.

Одним із розділів курсу «Образотворчого мистецтва з методикою навчання» є змістовий модуль «Декоративний розпис», що вміщує форми та методичні прийоми навчання петриківському розпису.

Тематика занять із декоративного розпису:

1. Петриківський розпис як вид декоративно-прикладного мистецтва (історія розвитку петриківського декоративного розпису, настінний розпис, декоративний розпис виробів із дерева).

2. Методика виконання петриківського розпису (основні елементи петриківського розпису та прийоми їх виконання, основи композиції у петриківському розписі, традиційні мотиви розпису).

3. Засвоєння малювання частин рослин за допомогою елементів декоративного розпису (квіти в композиціях петриківського розпису, специфічні рухи)

4. Малювання простих композицій із рослинних елементів.

5. Різновиди мазків петриківського розпису.

Засвоєння кожної теми й опанування техніки петриківського розпису вимагає ефективної самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Наведемо рекомендації щодо послідовності самостійного виконання декоративного малюнка:

- збір матеріалу, необхідного для виконання декоративного розпису (листя дерев, репродукції, фотографії);
- вивчення об'єктів, форми яких повинні втілитися в декоративному розписі (листя, квіти, фрукти тощо);
- виконання декількох варіантів декоративних елементів;
- виконання ескізу декоративного малюнка невеликого розміру;
- виконання декоративного малюнка олівцем;
- виконання декоративного малюнка фарбами.

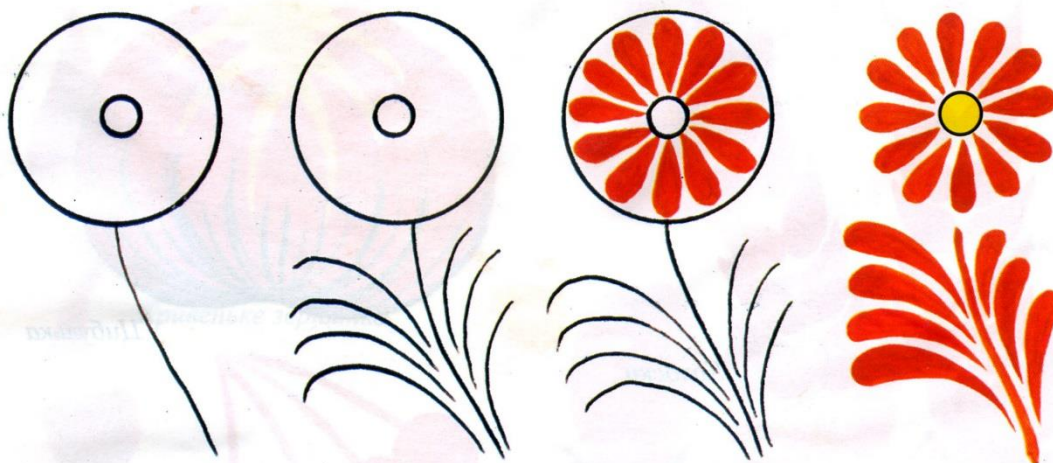
Для виконання робіт здобувачі ступеня вищої освіти повинні дотримуватись таких правил:

- фарба для роботи має бути густою;
- слід заздалегідь розвести її водою, розтерти та розмішати;
- на інструменти слід набрати рясно фарбу. Працюючи пензлем, слід стежити за тим, щоб його кінець не розтріпався;
- мазок пензлем (чи іншим інструментом) треба класти на папір один раз, не підправляючи його додатково;
- для зручності роботи аркуш паперу в процесі накладання мазків слід увесь час повертати.

Для роботи потрібні: гуашеві фарби білий ватман формату А-4. Інструменти: круглі м'які пензлі, палички, з одного боку зрізані, та поролонові тампони.

Зразки рослинних елементів петриківського розпису та послідовність їх виконання

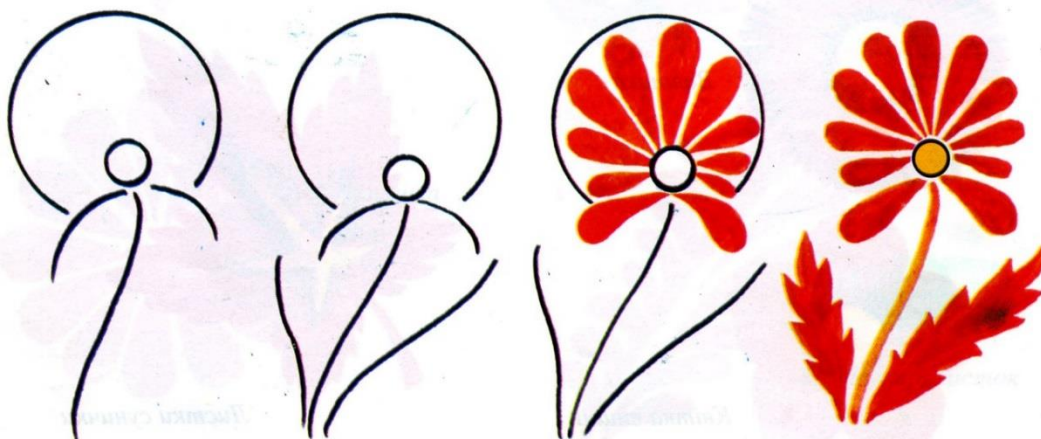
Вправа 1.

Вправа 2.

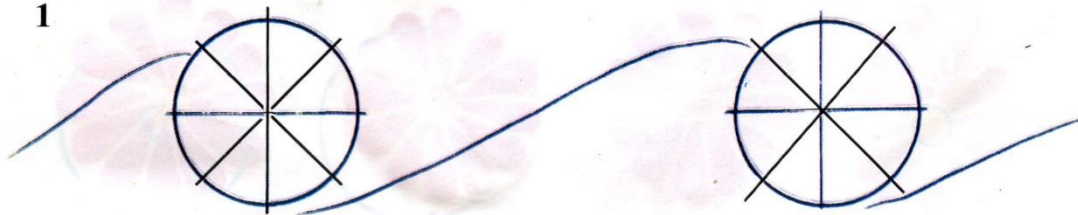
Вправа 3.

Зразки композицій для виконання декоративного розпису

Вправа 1.

1

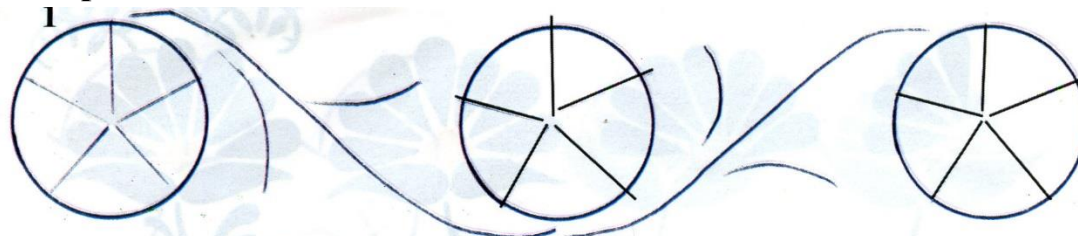

2

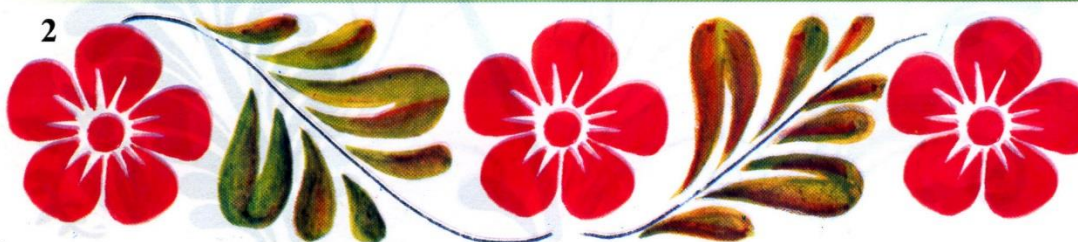

Вправа 2.

1

2

Вправа 3.

1

2

Висновки. Педагог, який здійснює керівництво самостійною роботою здобувачів ступеня вищої освіти в курсі «Образотворчого мистецтва з методикою навчання», повинен забезпечити створення необхідних умов для виявлення і розвитку індивідуальних здібностей здобувача ступеня вищої освіти на основі особистісно-діяльнісного підходу, підсилювати їхню мотивацію до пізнавальної образотворчої діяльності та спрямувати її в необхідному напрямі.

Перед викладачем стоїть низка актуальних завдань: формування художньо-естетичного світогляду, виховання уваги, спостережливості, пам'яті, уяви майбутніх учителів початкових класів, розвиток художніх здібностей, навчання творчому мисленню тощо.

Успішне вирішення цих завдань обумовлює активне цілеспрямоване керівництво самостійною роботою здобувачів ступеня вищої освіти. Викладач повинен спрямовувати увагу, думки майбутніх учителів на творче вирішення поставлених навчальних завдань. У той же час педагог повинен на заняттях демонструвати найбільш ефективні прийоми і методи роботи олівцем, аквареллю, способи виправлення помилок, таким чином стимулюючи самостійну роботу здобувачів ступеня вищої освіти.

Важливою умовою успішного навчання майбутніх учителів початкових класів образотворчого мистецтва, розвитку в них художніх здібностей у процесі виконання завдань самостійної роботи є індивідуальний підхід, вибір способів, методів, темпу навчання в залежності від індивідуальних особливостей та інтересів здобувачів ступеня вищої освіти.

Саме такий підхід до організації самостійної роботи майбутніх учителів початкових класів з курсу «Образотворчого мистецтва з методикою навчання» є засобом успішного розвитку в них творчого відношення до образотворчого процесу, необхідним засобом формування їх художньо-творчих, емоційно-чуттєвих якостей та художніх здібностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Скуратівська С. П. Особливості організації самостійної роботи студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/education/36615/. – Назва з екрану.
2. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів / О. Демченко // Рідна школа. – 2006. – № 5. – С. 68–70.
3. Мужикова І. М. Методика формування базових знань та вмінь з образотворчого мистецтва в майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис...

канд.пед.наук; 13.00.02 / І. М. Мужикова. – Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. – 22 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Skurativska, S. P. Osoblyvosti orhanizatsii samostiinoi roboty studentiv [Peculiarities of Students' Independent Work] *osvita.ua* Retrieved from http://osvita.ua/school/lessons_summary/education/36615/ [in Ukrainian].
2. Demchenko, O. (2006). Dydaktychna systema orhanizatsii samostiinoi roboty studentiv [Didactic System of Organizing Students' Independent Work] *Ridna shkola – Native School*, 5, 68 – 70 [in Ukrainian].
3. Muzhykova, I. M. (2004). Metodyka formuvannia bazovykh znan ta vmin z obrazotvorchoho mystetstva v maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Methods of Forming the Prospective Primary School Teachers' Basic Knowledge and Skills of Visual Arts] *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova [in Ukrainian].